

УДК 321. 727 : Edvard VIII (093.2)
327 (410 : 497.1) «1936» (093.2)

POSJET BRITANSKOG KRALJA EDWARDA VIII KRALJEVINI JUGOSLAVIJI U KOLOVOZU 1936.

Dr Nikica BARIĆ
Hrvatski institut za povijest, Zagreb

APSTRAKT: U članku se opisuje posjet britanskog kralja Edwarda VIII Kraljevini Jugoslaviji u kolovozu 1936. Na temelju arhivske građe prikazano je kako su se za taj posjet pripremala i u vezi s njim djelovala tijela vlasti. Podaci iz beogradskog i zagrebačkog tiska pokazuju kako je posjeta britanskog kralja bila praćena i percipirana u jugoslavenskoj javnosti.

Britanski kralj Edward VIII (1894–1972) bio je na kraljevskom tronu manje od jedne godine, točnije od 20. siječnja do 10. prosinca 1936, kada je abdicirao kako bi mogao oženiti Amerikanku Wallis Simpson. Time je postao jedini britanski vladar koji se dobrovoljno odrekao prijestolja. Kao prijestolonasljednik Edward se početkom 1930-ih okružio društvom koje nije sačinjavala stara aristokracija, nego je uglavnom bila riječ o „visokom društvu” toga razdoblja, u kojem je bila i Wallis Simpson (1896–1986). Iako je ona bila u svome drugom braku, prijestolonasljednik se do 1934. u nju duboko zaljubio. O tome nije stigao raspraviti sa svojim ocem, kraljem Georgeom V, koji je umro početkom 1936, kada ga je sin i naslijedio kao Edward VIII. Nisu uspjeli pokušaji Edwarda VIII da osigura pristanak svoje obitelji, premijera Stanleyja Baldwina i Anglikanske crkve za njegov brak s Amerikankom, iako je ona dobila potvrdu da se može razvesti od svoga drugog supruga. Dva puta razvedenu ženu bilo je u društvenom i političkom smislu teško zamisliti kao britansku kraljicu. Ovo je bilo službeno objašnjenje britanske vlade i kraljevske obitelji za abdikaciju na koju se konačno

odlučio Edward VIII, koji se zatim sredinom 1937. oženio s gospođom Simpson.¹ Tijekom svoga kratkog kraljevanja, Edward je, u pratnji gospođe Simpson, u ljeto 1936. posjetio Kraljevinu Jugoslaviju. Za tadašnju jugoslavensku vladu Milana Stojadinovića ova posjeta bila je odlična propagandna prilika za afirmaciju Jugoslavije. Trebalo je pokazati da jugoslavenske prirodne ljepote privlače brojne turiste, među njima i ugledne, poput britanskog kralja. Osim toga trebalo je pokazati da u Jugoslaviji vlada stabilnost, njezini odnosi s Velikom Britanijom su u gospodarskom i političkom smislu na najvišoj razini, a između britanskog kralja i kneza namjesnika Pavla Karađorđevića postoji i osobno prijateljstvo. U tom smislu Stojadinović je tražio da svi važniji jugoslavenski listovi posvete odgovarajuću pažnju posjeti britanskog kralja.²

Dopisnik beogradskog *Vremena* iz Londona 30. srpnja 1936. javio je da britanski tisak navodi da će britanski kralj Edward VIII krstariti Sredozemljem na iznajmljenoj jahti *Nahlin*, u koju će se ukrcati u Dubrovniku.³ Kralj je iznenađeno odlučio da ne putuje na francusku rivijeru, iako je tamo sve bilo spremno za njegov doček. Umjesto toga odlučio se za krstarenje duž dalmatinske obale. Beogradsko *Vreme* tvrdilo je da je ova kraljeva odluka poremetila planove britanskih „visokih klasa”, čiji su „najugledniji članovi” namjeravali ljetovati u Cannesu. No, navodilo je *Vreme*, nakon ove kraljeve odluke u elitnom londonskom klubu „Embassy” više se govorilo o Dubrovniku i Dalmaciji nego o Biarritzu. Navodno su mnogi, čuvši za kraljevu odluku, odlučili da i osobno posjete dalmatinsku obalu.⁴ Kasnije, tijekom krstarenja britanskog kralja uz jugoslavensku obalu, tamo su zbilja primijećene i druge jahte s pripadnicima „visokog engleskog plemstva”.⁵

Jahta *Nahlin*, što na hinduskom znači „brzonogi”,⁶ bila je u vlasništvu lady Annie Yule. Kako je izvještavao jugoslavenski tisak, riječ je o jednoj od najbogatijih žena u Velikoj Britaniji, udovici sir Davida Yule, koji je u Indiji stekao ogromno bogatstvo. Lady Yule poznata je u britanskim „mondenim i športskim krugovima”. Ona „živi jednim naročitim životom” i „strašno mrzi svaku vrst ceremonija”. Puno putuje, bavi se ribolovom i zanima se za „tešku industriju i konj-

¹ „Edward VIII”, *The new encyclopaedia Britannica*, Vol. 4, Chicago 1998, str. 379; „Windsor, Wallis Warfield, Duchess of”, *The new encyclopaedia Britannica*, Vol 12, Chicago 1998, str. 700–701.

² Bojan Simić, *Propaganda Milana Stojadinovića 1935–1939*, magistarski rad, Beograd, 2006, str. 195.

³ „Kralj Eduard Osmi provešće letnji odmor na našem Jadranu”, *Vreme*, XVI, 5223, Beograd, 31. VII 1936, str. 1.

⁴ „Pripreme za odlazak Kralja Eduarda na Jadran”, *Vreme*, XVI, 5224, Beograd, 1. VIII 1936, str. 1.

⁵ „Najdostojniji način dočeka Engleskog Vladara: poštivati Njegovu želju za odmorom”, *Jutarnji list*, XXV, 8819, Zagreb, 15. VIII 1936, str. 3.

⁶ „Pripreme za odlazak Kralja Eduarda na Jadran”, *Vreme*, XVI, 5224, Beograd, 1. VIII 1936, str. 1.

ske trke”.⁷ *Nahlin*, „najluksuznija i najbrža jahta na svetu”, napustila je 1. kolovoza Southampton i zaplovila prema Jadranu.⁸

Britanski tisak je u vezi s predstojećim putovanjem Edwarda VIII pisao i o „prirodnim ljepotama dalmatinske obale”. Kao moguće pristanište kraljeve jahte spomenut je Dubrovnik, ali i Split i Šibenik. Britanski novinari zaključivali su da je dalmatinska obala idealna za „kupanje, sunčanje i svaku vrstu športa”. Ona je od prije bila odredište turista iz srednje Europe, ali je do prije nekoliko godina bila nepoznata Britancima. Mjesta duž obale su „divna i živopisna”, te predstavljaju „izvanredno ugodan kontrast iskvašenim mondenskim plažama” u drugim dijelovima Europe.⁹

Mogućnost posjete kralja Edwarda VIII Dubrovniku ubrzo je među „domaćim i stranim turistima” pobudila veliki interes. Porastao je broj upita o mogućnosti smještaja u tome gradu, pa su se vlasnici dubrovačkih hotela i pansiona našli u „neprilici”, jer nisu imali dovoljno smještaja za toliki broj gostiju. U Dubrovniku su započele i pripreme da bi se „visokom gostu” priredio što svečaniji doček, među ostalim i popravci gradskih ulica, među kojima i Straduna.¹⁰ I u drugim obalnim mjestima očekivao se dolazak kralja, pa su u vezi s tim vršene različite pripreme. No, točan smjer kretanja Edwarda VIII bio je poznat samo „najupućenijima”.¹¹ U Splitu su se nadali da će taj grad „prvi imati čast” pozdraviti britanskog kralja na njegovom putu po Dalmaciji. Iako neće biti svečanog dočeka, Split će pružiti „više nego spontane izraze svojih simpatija”. Pripremana je svečana rasvjeta i predloženo je da pjevački zborovi „Seljačke sloge” u narodnim nošnjama kralju pjevaju „hrvatske pjesme”.¹²

Prema pisanju zagrebačkog *Jutarnjeg lista* od 8. kolovoza kralj Edward VIII trebao je toga dana avionom doputovati u Pariz, a zatim nastaviti putovanje do Jugoslavije vlakom. Na jahtu se trebao ukrcati u Šibeniku i zatim započeti krstarenje Jadranom.¹³

Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) Kraljevine Jugoslavije obavijestilo je 7. kolovoza 1936. upravu Savske banovine da će kralj Edward VIII do-

⁷ „Kralj Eduard Osmi provešće letnji odmor na našem Jadranu”, *Vreme*, XVI, 5223, Beograd, 31. VII 1936, str. 1.; „Jahta 'Nahlin' najraskošnija je jahta na svijetu”, *Jutarnji list*, XXV, 8808, Zagreb, 4. VIII 1936, str. 17.

⁸ „Juče je jahta 'Nahlin' otplovila iz Sautempton”, *Vreme*, XVI, 5225, Beograd, 2. VIII 1936, str. 1.

⁹ (AA), „Pripreme za dolazak Nj. Vel. Kralja Eduarda VIII. engleskoga u Dalmaciju”, *Jutarnji list*, XXV, 8805, Zagreb, 1. VIII 1936, str. 14.

¹⁰ „Dubrovnik sprema veličanstveni doček vladaru Velike Britanije”, *Jutarnji list*, XXV, 8808, Zagreb, 4. VIII 1936, str. 12.

¹¹ „Naši primorski krajevi u očekivanju dolaska kralja Eduarda VIII.”, *Jutarnji list*, XXV, 8811, Zagreb, 7. VIII 1936, str. 13.

¹² „Hrvatski seljački zborovi pjevati će pred Suverenom Velike Britanije”, *Jutarnji list*, XXV, 8812, Zagreb, 8. VIII 1936, str. 13.

¹³ (AA) „Danas putuje kralj Eduard VIII. iz Londona”, *Jutarnji list*, XXV, 8812, Zagreb, 8. VIII 1936, str. 16.

putovati u Jugoslaviju vlakom 9. kolovoza. Vlak je u 17 sati trebao doći na granicu u Jesenicama, u Ljubljanu je trebao stići u 19.42, a u Zagreb u 22 sata. Zagreb je trebao napustiti u 23 sata i stići u Šibenik idućeg dana ujutro u 8.37 sati. U Šibeniku se kralj trebao ukrcati na jahtu koja će u pratnji dva britanska ratna broda otploviti u nepoznatom pravcu. Nakon toga očekivalo se da će jahta svrati u neku jugoslavensku luku. Radi što boljeg osiguranja ovog putovanja od uprave Savske banovine zatraženo je poduzimanje potrebnih mjera. Žandarmerija i policija trebali su prije prolaska kraljevog vlaka pregledati dio željezničke pruge koji je prolazio tom banovinom i osigurati nesmetano kretanje vlaka. Za ovo je zaduženo i prometno osoblje na toj pruži. Na putovanju od Jesenica do Šibenika dvorski vlak trebao je pratiti jedan činovnik Uprave grada Beograda s dvojicom agenata. Uz to banske uprave su na svojoj teritoriji trebale vlaku osigurati i svojeg „civilnog organa bezbednosti”. Budući da je bilo predviđeno „puno osiguranje” trebalo je u njega uključiti i jugoslavensku vojsku. U vezi s time MUP je Ministarstvu vojske i mornarice uputio i poseban zahtjev.¹⁴ Zato je komandant IV armijske oblasti, armijski general Pantelija Jurišić naredio trupama Savske i Dravske divizijske oblasti da izvrše osiguranje željezničke pruge.¹⁵

Za vrijeme boravka britanskog kralja u Jugoslaviji uspostavljene su policijske ekipe sa sjedištima u Dubrovniku i Splitu. Obje ekipe imale su po jednog činovnika i osam agenata i trebale su biti u stalnoj vezi s Upravom grada Beograda. Za popunjavanje svake od ovih ekipa Uprava grada Beograda trebala je izdvojiti jednog činovnika i četiri agenta, Primorska banovina dva agenta, a Savska i Dunavska banovina po jednog agenta. Primorska banovina u Splitu trebala je ekipi u tom gradu staviti na raspolaganje i jedan „brz i ispravan auto”, a Zetska banovina trebala je isto to osigurati za ekipu u Dubrovniku. Ekipa u Splitu trebala je do kraljevog ukrcaja na jahtu boraviti u Šibeniku. Istovremeno je cijelo granično područje od Sušaka do Ulcinja trebalo dobro osigurati u slučaju iskrcavanja britanskog kralja u nekoj luci. Zato su mjesne vlasti na tom području trebale uspostaviti kvalitetnu međusobnu razmjenu podataka. Budući da je „engleski Kralj” putovao u „strogom inkognitu”, sve ove mjere trebalo je provesti u punoj diskreciji.¹⁶

U skladu s ovime uprava Savske banovine je 8. kolovoza obavijestila podređene mjesne i policijske vlasti na području sjevernog Jadrana i u Lici o

¹⁴ Hrvatski državni arhiv u Zagrebu (dalje HDA), Kraljevska banska uprava Savske banovine (dalje KBUSB), Odjeljak za državnu zaštitu (dalje ODZ), Strogo povjerljivi spisi (dalje Str. pov.), br. 262/1936. [svi arhivski dokumenti u ovome radu priloženi su spisu pod prethodno navedenim brojem]. Kraljevina Jugoslavija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Odeljenje javne bezbednosti II, Str. pov. II br. 34863, 7. VIII 1936, Beograd.

¹⁵ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 262/1936, Štab IV Armiske Oblasti, Đeneralštab, Str. Pov. Đ. Ob. Br. 203, 8. avgusta 1936, Zagreb, Dolazak Nj. Velič. Engleskog Kralja.

¹⁶ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 262/1936, Kraljevina Jugoslavija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Odeljenje javne bezbednosti II, Str. pov. II br. 34863, 7. VIII 1936, Beograd.

dolasku i pravcu kretanja britanskog kralja. Trebalo je poduzeti sve mjere osiguranja u slučaju iskrcavanja kralja u nekoj luci i uspostaviti dobru obavještajnu službu sa susjednim upravnim i policijskim vlastima. Istovremeno je trebalo pooštriti nadzor putnika koji dolaze iz inozemstva i općenito nadzor brodova, vlakova i ostalih prometnih sredstava. O svemu zapaženom što se odnosi na ovo pitanje trebalo je izvijestiti bansku upravu i policijske ekipe u Splitu (Šibeniku) i Dubrovniku. Mjesnim vlastima naglašeno je da će u društvu britanskog kralja biti i osobe koje nemaju jugoslavensku vizu, ali im se zbog toga nisu smjele stvarati smetnje. Ministarstvo vojske i mornarice za vrijeme boravka Edwarda VIII u jugoslavenskim vodama odobrilo je pristup u sve luke britanskim razaračima *Grafton* i *Glowworm*, koji su trebali pratiti kraljevu jahtu.¹⁷

U vezi s posjetom britanskog kralja predsjednik jugoslavenske vlade Stojadinović upozorio je da kralj putuje „incognito radi odmora”, a boravit će najviše na Jadranu. Za kralja nije bilo potrebno osigurati svečani doček. Ipak, moglo se organizirati, u slučaju da se dozna da će kralj posjetiti neko mjesto, „prijatnu zabavu”, npr. „venecijanske večeri”, iluminacije i slično, da kralj to „diskretno vidi”, ali da ga se pri tome ne uznemiruje. Vlastima i stanovništvu preporučena je najveća pozornost prema visokom gostu i njegovoj pratnji.¹⁸

Devetog kolovoza uz obalu sjeverne Dalmacije primijećen je razarač *Grafton* i jahta *Nahlin*. Istoga dana u 17.55 u Jesenice je brzim vlakom preko Salzburga stigao Edward VIII. Bila je riječ o redovitom vlaku kojemu su prikopčana dva vagona za kralja i njegovu pratnju. Nešto prije dolaska britanskog kralja u Jesenice je automobilom s Bleda stigao knez namjesnik Pavle Karadorđević.¹⁹ U Jesenicama su vagoni britanskog kralja i njegove pratnje spojeni na jugoslavenski dvorski vlak. Dok su vagoni prespajani, britanski kralj razgovarao je s knezom Pavlom, koji je gosta u vlaku pratio do Kranja. Tu se vlak zaustavio i napravljen je kraći izlet. Nakon toga knez Pavle oprostio se od britanskog kralja i automobilom se vratio na Bled. U Ljubljani se pred kolodvorom okupilo mnoštvo da pozdravi vlak s britanskim kraljem, ali on se nije pojavljivao niti na prozoru vagona. Tijekom noći vlak je nastavio putovanje preko Zagreba, Karlovca i Knina.²⁰ Uprava Savske banovine je 10. kolovoza ujutro telefonski obavijestila MUP da se vlak s britanskim kraljem provezao preko područja te banske uprave.²¹ Nešto prije devet sati ujutro vlak s britanskim kraljem stigao je u Šibenik. U pratnji Edwarda VIII bilo je, među ostalim, „sedam uglednih mladih

¹⁷ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 262/1936, 8. augusta 1936, Zagreb, Predmet: Putovanje Njeg. Vel. Eduarda VIII Kralja Engleske, mere bezbednosti i osiguranje.

¹⁸ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 261/1936.

¹⁹ „Nj. Vel. Kralj Eduard VIII. stigao u Jugoslaviju”, *Jutarnji list*, XXV, 8814, Zagreb, 10. VIII 1936, str. 1.

²⁰ „Engleski vladar na našem Jadranu”, *Jutarnji list*, XXV, 8815, Zagreb, 11. VIII 1936, str. 1–2.

²¹ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 262/1936.

engleskih aristokrata i tri otmjene lijepe dame". Jedna od njih bila je Wallis Simpson. Kako je naveo novinar zagrebačkog *Jutarnjeg lista*, ona je odjevena „vrlo elegantno”, u plavoj haljini i s bijelim šeširom. Nakon što je prtljaga kralja i njegove pratnje prebačena iz vlaka na jahtu *Nahlin*, ona je nešto nakon 11 sati u pratnji britanskih razarača isplovila iz šibenske luke.²² Tijekom dana plovila je uz Kornatske otoke, a tijekom noći usidrila se u zaljevu Telašćica na Dugom otoku.²³ Prema pisanju zagrebačkog *Jutarnjeg lista* britanski kralj pitao je ribare zašto su Kornatski otoci ogoljeni. Ribari su mu odgovorili da su šumu na otocima posjekli Mlečani, koji su „na stupovima šume sa Kornata sagradili veliki dio Venecije”. Kraj je na to navodno odgovorio „O yes, Venice”.²⁴ Može se zaključiti da tvrdnja o Mlečanima koji sijeku šume na Kornatima spada u niz negativnih hrvatskih stereotipa o „gramzljivim Mlečićima”.²⁵

Idućeg dana jahta *Nahlin* zaplovila je prema Hrvatskom primorju. Od nje se odvojio razarač *Glowworm*, koji je zaplovio prema jugu, dok je razarač *Grafton* ostao uz jahtu.²⁶ Jahta s britanskim kraljem u pratnji razarača se 11. kolovoza u 16.25 usidrila pred mjestom Barbat na otoku Rabu. O ovome je kotarski načelnik na Rabu telefonski obavijestio upravu Savske banovine već u 16.35.²⁷ Dolazak jahte primijetili su stanovnici grada Raba, pa su ubrzo sve kuće i brodovi okićeni jugoslavenskim zastavama. Izvješeno je i „nekoliko plemenskih”, odnosno hrvatskih zastava, ali taj „neznan broj” zapazili su, kako je u kasnijem izvješću zaključio kotarski upravitelj u Rabu, samo predstavnici vlasti i pojedini građani. Na općinskom domu izvješena je i „engleska zastava”. Oko 17 sati motornim čamcem dovezao se u mjesto Rab britanski kralj u pratnji nekoliko dama i gospode. Građani i strani turisti počeli su se okupljati u sve većem broju, uz ovacije kralju i Engleskoj, na što je on uljudno uzvraćao. Okupljeni su u velikom broju počeli pratiti kralja, pa je kotarski načelnik s policajcima, žandarima i nekim građanima morao masu držati na odstojanju. Kralj se na njemačkom jeziku obratio kotarskom načelniku, pitajući ga tko su ti stranci. On je odgovorio da su to turisti „sviju nacija” koji ljetuju na Rabu i koji su ga došli pozdraviti. Kralj je krenuo u šetnju Rabom. Prema mišljenju kotarskog načelnika obilazak Raba na britanskog kralja ostavio je vrlo povoljan dojam, a cijelo vrijeme pozdravljali su ga stanovnici i strani turisti. Prilikom obilaska stolne crkve kralj se zanimao „kojoj vjeri pripada crkva i narod” na otoku i je li Rab prethodno bio u sastavu Austro-Ugarske. Kralj je iskoristio posjet da u jednom dućanu kupi plavo-bijelu „primorsku majicu”, koju je kasnije upakiranu osobno nosio. Kod jedne prodavačice kupio je tri lutke, narodni ručni rad. Kada je plaćao

²² „Engleski vladar na našem Jadranu”, *Jutarnji list*, XXV, 8815, Zagreb, 11. VIII 1936, str. 1–2.

²³ „Kralj Eduard VIII. na Rabu”, *Jutarnji list*, XXV, 8816, Zagreb, 12. VIII 1936, str. 1–2.

²⁴ „Engleski vladar pod Velebitom”, *Jutarnji list*, XXV, 8817, Zagreb, 13. VIII 1936, str. 1–2.

²⁵ Lovorka Čoralić, *Hrvatski prinosi mletačkoj kulturi*, odabrane teme, Zagreb, 2003, str. 9–10.

²⁶ „Kralj Eduard VIII. na Rabu”, *Jutarnji list*, XXV, 8816, Zagreb, 12. VIII 1936, str. 1–2.

²⁷ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 277/1936.

zapazio je metalnu kovanicu od 50 para koja ga je zainteresirala, pa je za nju promijenio papirnate novčanice koje je imao.²⁸ Lutke s narodnim nošnjama Edward VIII kupio je za dame u svojoj pratnji, gospođu Simpson, lady Buckhanan i lady Fitzmaurice.²⁹

Nakon toga Edward VIII vratio se do motornog čamca. Tu se okupila „masa od sigurno jedne tisuće domaćeg i stranog sveta” koja je ovacijama pozdravljala britanskog kralja, pa su predstavnici vlasti „uz veliki napor” održavali red i osigurali ukrcavanje kralja i njegove pratnje u čamac. Kralj je otplovio prema svojoj jahti oko 17.45. Nakon toga u Rab su motornim čamcima počeli stizati mornari i civili s kraljevske jahte i pratećeg razarača. Oni su kupovali živežne namjernice, posebno grožđe, a posjetili su i neke kavane. U 22.30 sati mornari su se već vratili na brodove, te se nisu uspjeli „jače napiti”, iako se vidjelo da su mnogi omamljeni od pića. Ipak, nisu pravili nikakve ispade. Uvečer je općinska uprava u Rabu priredila rasvjetu čitave luke rubom obale, tako da je Rab davao „krasan izgled”. Kraljevska jahta zadržala se tijekom noći na svome sidrištu. Oko šest sati ujutro 12. kolovoza jahta je digla sidro i u pratnji razarača zaplovila Paškim kanalom prema jugu.³⁰

O kraljevskom posjetu kotarski načelnik u Rabu već je u 18 sati telefonski izvijestio upravu Savske banovine, a ona je ove podatke u 18.40 prosljedila Odjeljenju javne sigurnosti MUP-a u Beogradu.³¹ Naknadno je kotarska uprava u Rabu o ovom događaju uputila Savskoj banovini i opširno pismeno izvješće.

I danas, kada se reklamira turistička ponuda Raba, koja uključuje i nudističke plaže, navodi se da se kao „službeni početak naturizma” na Rabu „često” spominje posjet kralja Edward VIII, kojemu su „rapske vlasti dopustile da se sa suprugom (sic) okupa gol u uvali Kandarola”.³² I prije posjeta britanskog kralja bilo je slučajeva, npr. 1933. i u lipnju 1936, da su se strani turisti na otoku Rabu kupali i sunčali goli. Mjesne vlasti nisu na to gledale s odobravanjem, jer je bilo dozvoljeno isključivo kupanje u kupaćem kostimu. Onima koji su se kupali goli prijetila je novčana kazna. No, na osnovu raspoloživih podataka može se zaključiti da se kralj Edwarda VIII i njegova pratilja gospođa Simpson nisu nagi kupali u uvali Kandarola.³³

Kotarski načelnik na Rabu je 12. kolovoza ujutro telefonski obavijestio upravu Savske banovine da je jahta *Nahlin* u rano jutro krenula Paškim kanalom.

²⁸ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 262/1936, Sresko načelstvo Rab, Str. pov. br. 10/1936, Predmet: Njeg. Vel. Kralj Eduard VIII engleski – dolazak u Rab, Rab, 12. augusta 1936.

²⁹ „Engleski vladar pod Velebitom”, *Jutarnji list*, XXV, 8817, Zagreb, 13. VIII 1936, str. 1–2.

³⁰ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 262/1936, Sresko načelstvo Rab, Str. pov. br. 10/1936, Predmet: Njeg. Vel. Kralj Eduard VIII. engleski – dolazak u Rab, Rab, 12. augusta 1936.

³¹ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 262/1936.

³² Npr. vidjeti: „Rab – FFK naturizam”, www.tzg-rab.hr/hrv/plaze/ffk.php.

³³ Hrvoje Turk, „Povijest turizma i ugostiteljstva Raba”, *Nova istraživanja prošlosti Rijeke i riječkog područja*, knjiga 2, Rijeka, 1994, str. 84–89.

Komandir žandarmerijske stanice u Karlobagu je nedugo zatim uputio telefonsku obavijest da je jahta s kraljem krenula prema Obrovcu. Tako je britanski kralj napustio područje Savske banovine, o čemu je ona 12. kolovoza u 8.20 ujutro telefonski obavijestila bansku upravu Primorske banovine u Splitu, a zatim MUP u Beogradu.³⁴

Nakon posjete Rabu moglo se nagađati gdje će se zaputiti jahta s britanskim kraljem. Dopisnik zagrebačkog *Jutarnjeg lista* naveo je da kralja očekuju u Crikvenici, na sjeveru Hrvatskog primorja. Nagađalo se da bi se kralj mogao iskrcati i u Starigradu i zatim otići na Velebit hvatati srne. No, navodno su ga i u Karlobagu čekali luksuzni automobili s kojima bi pošao na Plitvička jezera. Na povratku bi obišao „obrovački fjord” i ušće rijeke Zrmanje.³⁵ Uprava Savske banovine je 11. kolovoza imala podatak da bi Edward VIII mogao pristati na području Karlobaga, a zatim posjetiti Plitvička jezera. U vezi s time banska uprava naredila je Upravi policije u Zagrebu da drži u pripravnosti dva policijska činovnika s 10 do 12 iskusnijih agenta koji će osiguravati britanskog kralja ukoliko posjeti navedeno područje. Za ove policajce trebalo je osigurati prijevozna sredstva. Postojala je mogućnost da Edward VIII posjeti i Zagreb, te je u vezi s time trebalo provesti potrebne pripreme. Uprava Savske banovine obratila se kotarskim upravama u Gospiću, Korenici i Perušiću, Savskom žandarmerijskom puku i Upravi policije u Zagrebu. Od svih njih zatraženo je da u najvećoj tajnosti poduzmu potrebne mjere osiguranja u slučaju dolaska britanskog kralja.³⁶

Umjesto toga britanski kralj je poslijepodne 12. kolovoza proveo u Velebitskom kanalu i na Novigradskom moru. Kralj je posjetio selo Novigrad, gdje su ga dočekali ribari i seljaci. Kralj je razgovarao s ribarima, od kojih su neki govorili engleski jezik,³⁷ kojega su naučili u „američkim rudnicima” i na drugim „teškim poslovima” za vrijeme „mučnog emigrantskog života”.³⁸ Kako je naveo novinar zagrebačkog *Jutarnjeg lista*, britanskom kralju svidjelo se što je razgovarao s običnim ljudima i što nije bio prisutan nijedan predstavnik vlasti. Smatralo se da se kralj odlučio za posjet ovom dijelu obale upravo zato jer je na njemu turizam puno manje razvijen, pa se tako mogao istinski odmoriti.³⁹ Ujutro 13. kolovoza jahta *Nahlin* isplovila je iz Novigradskog mora i ploveći pored Paga doplovila do otoka Molata.⁴⁰ Idućeg dana jahta s kraljem je s Molata zaplovila prema jugu, i u rano poslijepodne stigla pred Trogir.⁴¹ Oko 17.30 kralj je posje-

³⁴ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 278/1936.

³⁵ „Engleski vladar pod Velebitom”, *Jutarnji list*, XXV, 8817, Zagreb, 13. VIII 1936, str. 1–2.

³⁶ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 275/1936.

³⁷ „Engleski vladar pod Velebitom”, *Jutarnji list*, XXV, 8817, Zagreb, 13. VIII 1936, str. 1–2.

³⁸ „Gdje je 'Nahlin'?", *Jutarnji list*, XXV, 8819, Zagreb, 15. VIII 1936, str. 4.

³⁹ „Engleski vladar pod Velebitom”, *Jutarnji list*, XXV, 8817, Zagreb, 13. VIII 1936, str. 1–2.

⁴⁰ „Kralj Eduard želi mir i tišinu”, *Jutarnji list*, XXV, 8818, Zagreb, 14. VIII 1936, str. 3.

⁴¹ „Najdostojniji način dočeka Engleskog Vladara: poštivati Njegovu želju za odmorom”, *Jutarnji list*, XXV, 8819, Zagreb, 15. VIII 1936, str. 3.

tio Trogir. Budući da ga je i tamo čekala masa svijeta, čini se da je ubrzo otišao motornim čamcem u razgledavanje okolice Trogira. Navečer se vratio na jahtu.⁴² Ujutro 15. kolovoza *Nahlin* je doplovio pred Split, ali se kralj nije odlučio posjetiti taj grad. Jugoslavenski stražarski čamci okružili su Nahlin, kako mu se ne bi previše približili znatiželjnici koji su se u „barkama, sandolinama i jedrilicama skupili oko jahte”.⁴³ Idućeg dana, 16. kolovoza, nešto prije 12 sati *Nahlin* je doplovio do Lumbarde na otoku Korčuli. Kralj se odlučio za kupanje u jednoj uvali, gdje se kupao „posve sam i posve nesmetano”, nakon čega se vratio na jahtu. Poslijepodne posjetio je mjesto Korčulu, obišavši mjesnu katedralu i bratovštinu. Iako su mu domaćini željeli pokazati tradicionalni korčulanski ples s mačevima Morešku, to se nije ostvarilo.⁴⁴ Kralj je noć, kao i obično, proveo na jahti, a ujutro 17. kolovoza opet se kupao na plaži kraj Lumbarde. U 10.30 jahta i prateći razarači digli su sidro i krenuli iz korčulanskog arhipelaga prema Dubrovniku.⁴⁵ Oko 15 sati *Nahlin* i oba razarača usidrili su se kraj otoka Lokruma, u neposrednoj blizini Dubrovnika. U 17 sati kralj se motornim čamcem iskrcao kod hotela „Belvedere”, gdje se kupao pola sata. Istovremeno su se u Dubrovniku okupile „ogromne mase svijeta”, očekujući dolazak kralja. U 17.45 zapovjednik jednog britanskog razarača koji je pratio *Nahlin* posjetio je dubrovačkog gradonačelnika i rekao mu da kralj ne želi priredbe, nego da mirno obiđe grad. Nešto kasnije kralj je obišao Stari grad i popeo se na dubrovačke zidine, da bi se oko 19 sati vratio na svoju jahtu.⁴⁶ Navečer, nešto iza 21 sat, kralj se s pratnjom vratio u Dubrovnik i krenuo na večeru u vrtu hotela „Imperijal”. Kako je napisao dopisnik beogradskog *Vremena*, „otmeni svet i domaći i strani” pohitao je zauzeti mjesta, pa je prostrani vrt „Imperijala” bio prepun znatiželjnika. Za visokog gosta i njegovu pratnju postavljen je poseban stol, a za večeru su posluženi juha od rajčica, jastog, pečeni pilići s raznim prilozima, kompot, sladoled i crna kava. Kralj je za večerom pio samo domaća vina. Tom prilikom kralju je prikazano narodno kolo koje su izvodili plesači odjeveni u „najljepše narodne nošnje”. Za novinara zagrebačkog *Jutarnjeg lista* najviše su se ljepotom isticale nošnje iz Konavala i zagrebačkih Šestina. Novinar beogradskog *Vremena* zabilježio je da je kralju prikazana revija ženskih narodnih nošnji, u kojoj je sudjelovalo Kolo srpskih sestara i Dubrovačka ženska zadruga.⁴⁷ Kralj je ostao u „Imperijalu” do

⁴² Dragan Aleksić, „Ceo dan jahta kralja Eduarda bila je juče u splitskoj luci”, *Vreme*, XVI, 5239, Beograd, 16. VIII 1936, str. 3.

⁴³ „Engleski vladar stigao u Split”, *Jutarnji list*, XXV, 8820, Zagreb, 16. VIII 1936, str. 3.

⁴⁴ „Engleski kralj kupa se na Lumbarde”, *Jutarnji list*, XXV, 8821, Zagreb, 17. VIII 1936, str. 3.

⁴⁵ „Jahta 'Nahlin' plovi prema Dubrovniku”, *Jutarnji list*, XXV, 8822, Zagreb, 18. VIII 1936, str. 4.

⁴⁶ „Kralj Eduard se iskrcao u Dubrovniku bez ikakvih parada i dočeka”, *Jutarnji list*, XXV, 8822, Zagreb, 18. VIII 1936, str. 4.

⁴⁷ „Nj. V. Kralj Eduard posmatrao je preksinoć u Dubrovniku reviju naše narodne nošnje”, *Vreme*, XVI, 5242, Beograd, 19. VIII 1936, str. 1; „Kralj Eduard VIII. šeće Dubrovnikom”, *Jutarnji list*, XXV, 8823, Zagreb, 19. VIII 1936, str. 3.

nakon ponoći, a potom se vratio na jahtu. Idućeg dana, 18. kolovoza, kralj se ujutro kupao, a poslijepodne opet je krenuo u šetnju Dubrovnikom, obilazeći njegove znamenitosti. U orijentalnom bazaru Huseina Hadžiasanovića kupio je nekoliko filigramskih narodnih narukvica i drugih predmeta s „narodnim motivima”. Nešto iza 19 sati vratio se na jahtu.⁴⁸ Kasno navečer Edward VIII je s pratnjom posjetio dubrovačku Gradsku kavanu. Ostao je u njoj do 1.30 ujutro, a zatim se s dijelom pratnje vratio na jahtu. Ostale osobe u njegovom društvu ostale su u kavani do tri sata ujutro. U rano poslijepodne 19. kolovoza *Nahlin* je otplovio prema Boki Kotorskoj.⁴⁹ I stanovništvo mjesta u bokakotorskom zaljevu srdačno je pozdravilo jahtu s britanskim kraljem.⁵⁰ Kralj je tijekom poslijepodneva posjetio Kotor, gdje je, među ostalim, obišao dom Bokeljske mornarice. Interesirao se gdje se na tom području nalazila stara granica između Austro-Ugarske i Crne Gore.⁵¹ Navečer je gostu priređena iluminacija Boke Kotorske i masiva Lovćena. U noći s 19. na 20. kolovoza jahta *Nahlin* napustila je Boku Kotorsku i u pratnji razarača zaplovila prema jugoistoku, da bi 20. kolovoza u rano poslijepodne stigla pred Krf.⁵² Tako je okončan posjet britanskog kralja jugoslavenskoj obali.

Sigurnosni i politički rizici posjeta Edwarda VIII Kraljevini Jugoslaviji

Iako je posjet Edwarda VIII prošao mirno i bez incidenata, on je za vlasti ipak predstavljao i određeni sigurnosni rizik, odnosno mogućnost da se s hrvatske strane ovaj posjet iskoristi u političke svrhe. Predsjednik jugoslavenske vlade Stojadinović je 10. kolovoza imao podatke da bi se dolazak kralja u Trogiru ili nekom drugom obalnom mjestu mogao iskoristiti za afirmiranje hrvatskog nacionalnog pitanja. Stojadinović se nadao da ipak neće biti „takvih maloumnika”, koji bi narušili „atmosfera radosti i oduševljenja”. Iznova je naglašeno da „Engleski Kralj” posjećuje Jugoslaviju kako bi se odmorio. U slučaju da dođe do manifestacija od strane naroda, one trebaju biti upućene isključivo kralju osobno i „engleskom narodu”. Miješati kralja u „naše unutrašnje poslove” za njega bi predstavljalo uvredu i onemogućilo bi ga da opet posjeti „našu zemlju”. Stojadi-

⁴⁸ Dragan Aleksić, „Britanski vladar proveo je juče dan u šetnji po Dubrovniku i posmatranju gradskih znamenitosti”, *Vreme*, XVI, 5242, Beograd, 19. VIII 1936, str. 3; „Kralj Eduard VIII. šeće Dubrovnikom”, *Jutarnji list*, XXV, 8823, Zagreb, 19. VIII 1936, str. 3.

⁴⁹ „Kralj Eduard krenuo iz Dubrovnika za Kotor”, *Jutarnji list*, XXV, 8824, Zagreb, 20. VIII 1936, str. 14.

⁵⁰ „Kralj Velike Britanije u Boki Kotorskoj”, *Vreme*, XVI, 5243, Beograd, 20. VIII 1936, str. 1.

⁵¹ Dragan Aleksić, „Srdačan doček Kralja Eduarda Osmog u Kotoru”, *Vreme*, XVI, 5243, Beograd, 20. VIII 1936, str. 4.

⁵² „Jahta Kralja Eduarda otplovila je iz Boke Kotorske na jug”, *Vreme*, XVI, 5244, Beograd, 21. VIII 1936, str. 1; „Nj. Vel. Kralj Eduard VIII: pozdravlja narod Boke Kotorske”, *Jutarnji list*, XXV, 8825, Zagreb, 21. VIII 1936, str. 4.

nović je smatrao da nije teško zaključiti kakvu bi to štetu imalo za „naše Primorje”. Zato je od podređenih vlasti zatražio da se pobrinu za mir i sigurnost. Ukoliko ipak dođe do poklika kojima „nema mesta”, kao npr. „živio Maček” ili „živila slobodna Hrvatska”, tijela vlasti trebala su zadržati prisebnost. Nije se smjelo podleći ni eventualnim izazivanjima nekog „agenta provokatora” ili „plaćenog stranog agenta”.⁵³

Nekoliko dana kasnije vlasti su dobile dojavu jedne osobe iz Dubrovnika u kojoj se navodi da je izvjesni Jakov Kalebić s otoka Šolte navodno povezan s ustašama i talijanskom obavještajnom službom i da namjerava izvršiti atentat na Edwarda VIII za vrijeme njegova boravka Jugoslaviji.⁵⁴ Uprava policije u Zagrebu izvijestila je 18. kolovoza 1936. da nema podatke koji bi mogli potvrditi ovu informaciju. Ipak su poduzete sve mjere sigurnosti, a ako se naknadno ostvari „pozitivan rezultat”, o tome će biti obaviještene pretpostavljene vlasti.⁵⁵ Kotarska načelstva Crikvenica, Krk, Novi, Rab i Sušak također su izvijestila da nisu saznala ništa o navodnim pripremama za atentat na britanskog kralja.⁵⁶

Novinari i fotoreporteri u potrazi za Edwardom VIII

Iako su vlasti u pripremama za posjetu Edwarda VIII naglašavale da on putuje „inkognito”, njegovo pojavljivanje odmah je privuklo pažnju javnosti, kao i brojnih domaćih i stranih novinara i fotoreportera. Već u Šibeniku, gdje se kralj ukrcao na jahtu, bila je prisutna „čitava masa novinara i fotoreportera”. „Sve domaće redakcije” imale su specijalne izvjestitelje, a bilo je i „naročito mnogo engleskih i američkih novinara”. Na šibenskom pristaništu, prilikom ukrcanja kralja na jahtu, bilo je 35 novinara i fotoreportera, među ostalima i oni londonskih dnevnika *Daily Expressa* i *The Timesa* i novinskih agencija Associated Pressa, Reutersa, Havasa i United Pressa. Dopisnik *Daily Expressa* i prije dolaska britanskog kralja telefonski je izvijestio svoju redakciju o znamenitostima i ljepoti Šibenika.⁵⁷

No, nitko nije imao točne podatke o kretanju Edwarda VIII, iako su se pojavljivale različite informacije o mjestima na jadranskoj obali koja bi on mogao posjetiti. Očekivalo se da će novinari i fotoreporteri cijelo vrijeme slijediti kra-

⁵³ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 270/1636.

⁵⁴ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 298/1936, Kraljevina Jugoslavija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Odeljenje javne bezbednosti II, Str. pov. br. 36120, 15 avgusta 1936, Beograd, Predmet: Spremanje atentata na engleskog Kralja.

⁵⁵ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 303/1936, Uprava policije u Zagrebu, Otssek opšte policije, Str. pov. br. 81/1936, U Zagrebu, dne 18 avgusta 1936, Predmet: Spremanje atentata na Engleskog Kralja – izvještaj.

⁵⁶ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 307/1936, Str. pov. br. 321/1936, Str. pov. br. 328/1936, Str. pov. br. 332/1936, Str. pov. br. 333/1936.

⁵⁷ „Engleski vladar na našem Jadranu”, *Jutarnji list*, XXV, 8815, Zagreb, 11. VIII 1936, str. 1–2.

lja.⁵⁸ Novinari su pokušavali doći do informacija o kretanju kralja, telefonski su se interesirali je li kralj negdje viđen i odlazili „najbržim prijevoznim sredstvom” provjeriti je li on posjetio neko mjesto. Navodno su i ribari na kornatskim otocima „uz prilične nagrade” angažirani da prikupe podatke o kretanju jahte *Nahlin*.⁵⁹

Tijekom kraljeva posjeta gradu Rabu njega su neprestano pokušavali snimiti brojni fotoamateri i fotografi, a predstavnici vlasti bili su nemoćni to spriječiti.⁶⁰ Prema pisanju zagrebačkog *Jutarnjeg lista* od 14. kolovoza dva domaća fotografa imala su „lijepu sreću” uspjevši snimiti Edwarda VIII. Ti fotoreporteri su danima na motociklima i motornim čamcima jurili po cijelom sjevernom Jadranu u potrazi za jahtom *Nahlin*. Kada su je primijetili na području Novigradskog mora iznajmili su ribarsku barku i obukli ribarske majice. Na prerušene fotoreportere nitko nije obraćao pažnju, pa su oni uspjeli snimiti kralja upravo u trenutku kada je s jahte silazio u čamac i krenuo prema obali. Snimke su odmah otpremljene na Sušak, gdje čeka „posebni aeroplan” koji će ih „otpremiti dalje”. Ovakve snimke, zaključivao je *Jutarnji list*, predstavljaju „veliku rijetkost” i „pravi kapital”. *Jutarnji list* naveo je da za „ovim sretnim fotografima” tragaju engleski novinari koji su „potrošili silne novce”, a nije im uspjelo da „kralja ni vide, a kamo li da ga fotografiraju”.⁶¹ Ovo nije naišlo na odobravanje vlasti. MUP Kraljevine Jugoslavije 15. kolovoza obavijestio je uprave Primorske, Savske i Zetske banovine da se Edwardu VIII treba osigurati miran i ugodan boravak. Zato je odmah trebalo poduzeti mjere da on ne bude izložen „neumerenim postupcima” određenih „nasrtljivih novinara” koji zbog „senzacije” remete kraljev odmor „jureći za njim čamcem preobučeni kao ribari” ili „navaljujući” da ga na „indiskretan način” fotografiraju. Kralja se moglo fotografirati isključivo uz dozvolu njegove pratnje ili njega osobno. Pri tome je trebalo nastojati da fotografije predstavljaju „momente ozbiljne i dostojanstvene”. Sve izrađene fotografije trebale su biti cenzurirane kod nadležnih državnih tužilaštva. Ako se ipak pojave fotografije koje usprkos svih nastojanja vlasti nisu primjerene, trebalo je spriječiti njihovo širenje, a fotografske ploče oduzeti i predati MUP-u. O ovome je trebalo obavijestiti nadležna državna tužilaštva i policijske ekipe u Splitu i Dubrovniku.⁶²

Novinar zagrebačkog *Jutarnjeg lista* posvetio je cijeli članak medijskom interesu za kralja Edwarda VIII. On je zaključio da je posjet kralja sasvim neočekivano dobio „senzacionalno značenje”. Od britanskih novinara saznalo se da je Edward VIII nakon krunjenja „zamrzio novinare i fotoreportere”. No, bri-

⁵⁸ „Kraljeva jahta pomrsila sve račune i planove”, *Jutarnji list*, XXV, 8815, Zagreb, 11. VIII 1936, str. 1.

⁵⁹ „Kralj Eduard VIII. na Rabu”, *Jutarnji list*, XXV, 8816, Zagreb, 12. VIII 1936, str. 1–2.

⁶⁰ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 262/1936, Sresko načelstvo Rab, Str. pov. br. 10/1936, Predmet: Njeg. Vel. Kralj Eduard VIII engleski – dolazak u Rab, Rab, 12. augusta 1936.

⁶¹ „Kralj Eduard želi mir i tišinu”, *Jutarnji list*, XXV, 8818, Zagreb, 14. VIII 1936, str. 3.

⁶² HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 295/1936.

tanski novinari smatrali su da je kralj bitna ličnost i zato britanska javnost ima pravo biti upoznata s onime što on radi. Ipak, za razliku od tiska u Americi i kontinentalnim europskim državama, koji je senzacionalistički spekulirao o vezi Edwarda VIII i gospođe Simpson, britanski tisak zbog pritiska britanske vlade dugo vremena izbjegavao je tu temu, i o njoj je počeo pisati tek neposredno pred kraljevu abdikaciju.⁶³

Engleski listovi „bombardirali” su svoje dopisnike u Jugoslaviji brzojavima i telefonskim pozivima, pitajući ih gdje se nalazi jahta *Nahlin*. No, budući da nitko ne zna plan njezine plovidbe, na to pitanje vrlo je teško odgovoriti. „Čitava četa engleskih novinara i fotografa stigla je, a mnogi još uvijek stižu u Dalmaciju”. Ipak su svi oni, kao uostalom i jugoslavenski novinari, „u najvećoj neprilici”, jer ne mogu točno utvrditi gdje se nalazi britanski kralj. To je nepoznato ne samo novinarima, nego i jugoslavenskim vlastima, jer na jahti na kojoj je kralj, kao ni na pratećim britanskim razaračima, nema jugoslavenskih pomorskih časnika ili tumača. Za fotografije kralja u mornarskoj majici, kako vesla, kupa se, ili razgovara s ribarima moglo bi se od britanskih listova dobiti „bajoslovne svote”. Nemogućnost da se takve snimke naprave čini engleske novinare i fotografe „očajnim”, a kraljeva pratnja radi na tome da on izbjegne gužvu i novinare. Zato se javlja cijeli niz dezinformacija o kraljevoj lokaciji i nakon toga pravih protjera za kraljem koji je negdje viđen ili se navodno sprema posjetiti određeno mjesto.⁶⁴ Zbog svega ovoga i *Jutarnji list* je naglašavao da britanski kralj treba mir, a ne bučne ovacije i „neumjestne radoznalosti”. On želi upoznati naš kraj, kao i naše obične ljude, seljake i ribare, ali bez ceremonijala. To će i učiniti, ali ga pri tome ne treba ometati. Upravo zbog gostoljubivosti britanskom kralju treba omogućiti ono što i sam želi, a to je nenarušeni mir i odmor.⁶⁵ I u kasnijem izvješću britanskog poslanstva u Beogradu navodi se da je Edward VIII tijekom posjeta bio dočekan posvuda izrazito srdačno, ali je to, s obzirom na njegovu „izrazitu želju da ostane neopažen”, moglo stvoriti i „neprilike”.⁶⁶

Unatoč velikog interesa britanskih i jugoslavenskih medija za Edwarda VIII, može se zaključiti da u nekim slučajevima osobe koje su ga susretale i nisu shvaćale o kome je riječ. Kako je u svome izvješću naveo kotarski predstojnik u Rabu, kada se britanski kralj iskrcao u tome mjestu, u prvi mah nakon njegova izlaska na obalu on nije bio odmah prepoznat. Zamjenjivali su ga s jednim gospodinom iz njegove pratnje. Do ove zabune došlo je jer je kralj bio „jednostavno” odjeven, sa sportskom košuljom i bez šešira, a držao se po strani od svoje

⁶³ „Gdje je 'Nahlin'?", *Jutarnji list*, XXV, 8819, Zagreb, 15. VIII 1936, str. 4; „Edward VIII”, The new encyclopaedia Britannica, Vol. 4, Chicago 1998, str. 379.

⁶⁴ „Gdje je 'Nahlin'?", *Jutarnji list*, XXV, 8819, Zagreb, 15. VIII 1936, str. 4.

⁶⁵ „Najdostojniji način dočeka Engleskog Vladara: poštivati Njegovu želju za odmorom”, *Jutarnji list*, XXV, 8819, Zagreb, 15. VIII 1936, str. 3.

⁶⁶ Živko Avramovski, *Britanci o Kraljevini Jugoslaviji, Godišnji izvještaji Britanskog poslanstva u Beogradu 1921–1938*, knjiga druga (1931–1938), Beograd, Zagreb, 1986, str. 431–432.

pratlje.⁶⁷ Kasnije su novine pisale da ni ribari na kornatskim otocima i u Velebitskom kanalu nisu znali s kim su razgovarali: „Bili su uvjereni, da je to koji od engleskih turista ili časnika engleske flote, kojih u sezoni ima uvijek dosta na našem Jadranu”.⁶⁸ Unatoč činjenice da su mediji već tada, kao uostalom i danas, intenzivno pratili život poznatih i slavnih osoba, oni očito nisu imali raširenu publiku među seljačkim svijetom na jadranskoj obali, te je britanski kralj barem u susretu s osobama iz te skupine uspio ostati inkognito.

Zaključak

Može se zaključiti da je posjet Edwarda VIII jadranskoj obali u kolovozu 1936, iako neslužben, i na jugoslavenskoj i na britanskoj strani smatran vrlo uspješnim, kao i simbolom povoljnih odnosa ovih dvaju zemalja. U kasnijem izvješću britanskog poslanstva u Beogradu navodi se da je posjet kralja Edwarda VIII izazvao „spontano oduševljenje” u cijeloj Jugoslaviji, a to je dobar dokaz „velike ljubavi” Jugoslavena prema britanskoj kraljevskoj obitelji i britanskom narodu. Jugoslavenske novine dale su oduška velikoj popularnosti koju je uživao Edward VIII, a njegov posjet shvaćen je kao „značajan kompliment”, čime je doprinio „ponovnom uspostavljanju britanskog prestiža”.⁶⁹ U vezi sa susretom kneza Pavla i kralja Edwarda VIII beogradsko *Vreme* zaključilo je da je knez Pavle „svom dušom svojom engleski vaspitan”, te je on u „važnom susretu” s britanskim kraljem „udahnuo parfem drage Mu Britanije”. Posjet britanskog kralja simbolizira prijateljstva Jugoslavije i Velike Britanije i trijumf „svetskom miru” čiji je „nesumnjivi” jamac upravo britanski kralj.⁷⁰ U vezi s posjetom britanskog kralja Izvršni odbor „Jadranske straže” u Splitu uputio je brzojav prijateljskoj britanskoj pomorskoj organizaciji, u kojem se navodi da je kralj Edward VIII prvi britanski vladar „nakon Richarda Lavljeg Srca”,⁷¹ koji stupa na „slobodnu jugoslavensku obalu i more”. To jača osjećaj povezanosti „Jadranske straže” s „britanskom pomorskom organizacijom”, kojoj, kao i cijeloj Velikoj Britaniji, „Jadranska straža” upućuje srdačne pozdrave.⁷² Jugoslavenski tisak zaključivao je da je posjet britanskog kralja „ushitio cijelu našu javnost”, koja smatra da je to istinski „jedno veliko odlikovanje za našu zemlju”. U „našem narodu”, zaključivalo se, „Anglia” je uvijek bila poštovana kao „velika učiteljica svih naroda”.⁷³

⁶⁷ HDA, KBUSB, ODZ, Str. pov. br. 262/1936, Sresko načelstvo Rab, Str. pov. br. 10/1936, Predmet: Njeg. Vel. Kralj Eduard VIII engleski – dolazak u Rab, Rab, 12. augusta 1936.

⁶⁸ „Gdje je 'Nahlin'?", *Jutarnji list*, XXV, 8819, Zagreb, 15. VIII 1936, str. 4.

⁶⁹ Živko Avramovski, *n. d.*, str. 431–432.

⁷⁰ „Novo vreme”, *Vreme*, XVI, 5234, Beograd, 11. VIII 1936, str. 1.

⁷¹ Prema legendi engleski kralj Richard I Lavljeg Srca po povratku iz 3. križarskog pohoda doživio je 1192. brodolom koji ga je izbacio na obalu istočnog Jadrana.

⁷² „Kralj Eduard VIII na Rabu”, *Jutarnji list*, XXV, 8816, Zagreb, 12. VIII 1936, str. 1–2.

⁷³ „Najdostojniji način dočeka Engleskog Vladara: poštivati Njegovu želju za odmorom”, *Jutarnji list*, XXV, 8819, Zagreb, 15. VIII 1936, str. 3.

Summary

The Visit of British King Edward VIII to Kingdom of Yugoslavia, August 1936

The article describes the visit of British king Edward VIII to Yugoslav coast during August 1936. He was proclaimed king in January 1936 and abdicated already in December of the same year. He abdicated in order to marry Wallis Simpson of the United States. This article gives the route of king's visit to Yugoslav Adriatic coast, official preparations and measures to ensure king's security and privacy as well as reaction of Yugoslav public and newspapers to king's visit.